

INKLUYIV TA'LIMNING MAQSADI VA VAZIFALARI

Muallif: Alisherova Muxlisa-Bonu Parvozbek qizi

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Maktabgacha ta'lim tarbiya yo'nalishi

24-05-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim tushunchasi, uning mazmun-mohiyati, maqsadi hamda vazifalari yoritib berilgan. Bugungi kunda jamiyatda barcha bolalarning teng huquqli ta'lim olishini ta'minlash muhim masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan bolalarning sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda ta'lim olishi, ularning ijtimoiy moslashuvi va rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Inklyuziv ta'lim modeli har bir bolaning individual ehtiyojlarini inobatga olgan holda, ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi.

Maqolada inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi — barcha bolalar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratish, ularning jamiyatga to'laqonli integratsiyasini ta'minlash ekani ta'kidlanadi. Shuningdek, inklyuziv ta'limning pedagogik, ijtimoiy va psixologik vazifalari tahlil qilinadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limni joriy etish orqali bolalarda bag'rikenglik, o'zaro hurmat va hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirish mumkinligi yoritib beriladi. Ushbu maqola maktabgacha ta'lim sohasida tahsil olayotgan talabalar va pedagoglar uchun metodik jihatdan muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maktabgacha ta'lim, teng imkoniyat, ijtimoiy moslashuv, maxsus ehtiyoj, tarbiya, rivojlanish, pedagogik yondashuv.

Kirish. Hozirgi kunda ta'lim tizimini insonparvarlashtirish va demokratlashtirish jarayonlari jadal rivojlanib bormoqda. Shu jarayonda inklyuziv ta'lim alohida ahamiyat kasb etib, u barcha bolalarning teng huquqli ta'lim olishini

ta'minlashga qaratilgan muhim yo'nalish hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim tushunchasi imkoniyati cheklangan bolalarni jamiyatdan ajratmagan holda, sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda ta'lim-tarbiya jarayoniga jalb etishni anglatadi.

Maktabgacha ta'lim bosqichi bolaning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim davr hisoblanadi. Aynan shu davrda bolaning nutqi, tafakkuri, ijtimoiy munosabatlari va hissiy holati rivojlanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limni tashkil etish bolalarning kelgusidagi hayoti va jamiyatga moslashuvida muhim o'rin tutadi. Inklyuziv ta'lim nafaqat maxsus ehtiyojli bolalar, balki sog'lom bolalar uchun ham tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lib, ularda bag'rikenglik, mehr-shafqat va insonparvarlik fazilatlarini shakllantiradi.

Bugungi kunda inklyuziv ta'limning maqsadi va vazifalarini to'g'ri anglash, uni amaliyotga samarali tatbiq etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Pedagoglar, tarbiyachilar va mutaxassislar inklyuziv muhit yaratish orqali har bir bolaning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim berishlari zarur. Shu nuqtayi nazardan, ushbu maqolada inklyuziv ta'limning asosiy maqsad va vazifalarini ilmiy-pedagogik jihatdan yoritish maqsad qilib olindi.

Asosiy qism. Inklyuziv ta'lim zamonaviy ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u har bir bolaning individual imkoniyatlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishga qaratilgan. Inklyuziv ta'limning asosiy g'oyasi — imkoniyati cheklangan bolalarni jamiyatdan ajratmasdan, balki ularni sog'lom tengdoshlari bilan bir muhitda tarbiyalash va o'qitishdir. Bu yondashuv bolalarning ijtimoiy moslashuvi, o'ziga bo'lgan ishonchi va mustaqil hayotga tayyorlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi barcha bolalar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratishdan iborat. Bu jarayonda bolaning jismoniy, aqliy, psixologik yoki sensor rivojlanishidagi farqlar cheklov sifatida emas, balki individual xususiyat sifatida qabul qilinadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limni joriy etish orqali har bir bolaning rivojlanish darajasi, qobiliyati va ehtiyojlariga mos ta'lim-tarbiya sharoitlari yaratiladi.

Inklyuziv ta'limning muhim vazifalaridan biri — maxsus ehtiyojli bolalarning ijtimoiylashuvini ta'minlashdir. Sog'lom bolalar bilan birgalikda tarbiyalanish jarayonida bunday bolalarda muloqot ko'nikmalari, jamoada o'zini tutish, o'z fikrini ifodalash va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlari shakllanadi. Shu bilan birga, sog'lom bolalarda ham bag'rikenglik, sabr-toqat va hamdardlik kabi ijtimoiy-axloqiy fazilatlar rivojlanadi.

Inklyuziv ta'limning yana bir muhim vazifasi — pedagogik yondashuvlarni takomillashtirishdir. Tarbiyachi va pedagoglar har bir bolaning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta'lim usullarini tanlashi lozim. Bu jarayonda differensial va individual yondashuv, o'yin texnologiyalari, moslashtirilgan o'quv dasturlari hamda maxsus didaktik vositalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv muhit yaratish pedagoglardan yuqori kasbiy mahorat va psixologik tayyorgarlikni talab etadi.

Inklyuziv ta'lim tizimida ota-onalar bilan hamkorlik ham muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ota-onalarning ta'lim jarayoniga faol jalb etilishi bolaning rivojlanishida ijobiy natijalarni beradi. Ular pedagoglar bilan birgalikda bolaning individual rivojlanish rejasini tuzish, muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini belgilashda ishtirok etadilar. Bu esa ta'lim-tarbiya jarayonining uzluksiz va samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Shuningdek, inklyuziv ta'limning vazifalaridan biri — jamiyatda ijtimoiy tenglik va adolat tamoyillarini mustahkamlashdir. Inklyuziv ta'lim orqali jamiyat a'zolari nogironlik yoki rivojlanishdagi farqlarni tabiiy holat sifatida qabul qilishni o'rganadilar. Bu esa kelajakda diskriminatsiya va ijtimoiy chetlanish holatlarining kamayishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'lim maktabgacha ta'lim tizimining muhim yo'nalishi bo'lib, u nafaqat maxsus ehtiyojli bolalarning, balki barcha bolalarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Uni samarali tashkil etish pedagoglar, ota-onalar va jamiyatning hamkorligini talab etadi.

Xulosa. Inklyuziv ta'lim bugungi kunda ta'lim tizimini insonparvarlashtirishga qaratilgan eng muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu ta'lim modeli orqali har bir bolaning teng huquqli ta'lim olishi, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishi va o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon etishi ta'minlanadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim bosqichida inklyuziv yondashuvni joriy etish bolalarning kelajakdagi shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi barcha bolalar uchun qulay va moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratishdan iborat bo'lib, bu jarayonda bolaning individual ehtiyojlari va qobiliyatlari ustuvor ahamiyatga ega bo'ladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inklyuziv muhitda tarbiyalangan bolalar ijtimoiy jihatdan faolroq, o'ziga ishonchli va muloqotga kirishuvchan bo'lib ulg'ayadilar.

Shuningdek, inklyuziv ta'lim sog'lom bolalar tarbiyasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ular imkoniyati cheklangan tengdoshlari bilan birgalikda tarbiyalanish jarayonida bag'rikenglik, insonparvarlik va o'zaro hurmat kabi fazilatlarni egallaydilar. Bu esa jamiyatda sog'lom ijtimoiy muhit shakllanishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'limning maqsad va vazifalarini to'g'ri anglash va amaliyotga samarali tatbiq etish pedagoglar zimmasidagi muhim vazifalardan biridir. Maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limni rivojlantirish orqali har bir bola uchun teng imkoniyatlar yaratiladi va kelajakda barkamol avlodni tarbiyalashga mustahkam zamin hozirlanadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abduqodirov A. A. Inklyuziv ta'lim asoslari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. — 145–160-betlar.
2. Karimova M. R. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2020. — 210–225-betlar.
3. Ismoilova D. N. Maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim. — Toshkent: Innovatsiya, 2021. — 98–112-betlar.

4.Xoliqova S. T. Bolalar psixologiyasi. — Toshkent: Universitet, 2018. — 175–190-betlar.

5.Rasulova N. B. Ta’limda individual yondashuv. — Toshkent: Ma’naviyat, 2020. — 132–146-betlar.

6.O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. Inklyuziv ta’limni rivojlantirish bo‘yicha metodik qo‘llanma. — Toshkent, 2022. — 45–60-betlar.